

SOMA MADEN KAZASINDAN SONRA SAĞLANAN HAKLAR

Önceki günlerde yerel bir televizyon kanalında yayına hazırlayıp, sunmuş olduğum “Hukuk Saati” programında değerli konuğum Avukat Sercan OKUR ile birlikte “Soma Davaları” konusunu işledik. Sercan Bey, soma davalarında ilk tazminat kararının çıktığı dosyada mağdur avukatıydı. Katılımıyla konuya ilişkin güzel bir program gerçekleştirdik. Ancak kazaya ilişkin hazırlamış olduğum önemli bir konuyu program saati içerisinde konuşamamıştık. Soma kazasından sonra işçilere ve vefat eden işçilerin yakınlarına yönelik pek çok düzenleme getirilmiştir. Şimdi sırasıyla bu düzenlemeleri ele alalım.

İş hukuku açısından ne gibi haklar verildi?

Kazanın ardından 6552 sayılı yasa ile maden işçilerine yönelik önemli haklar verilmiştir.

İşe iade davalarının açılmasında aranan 6 aylık kıdem şartı yer altı işlerinde çalışan işçilerde aranmamaktadır.

Yine İş Kanunu'nun 41. maddesine eklenen düzenlemelerle maden işçileri için haftalık normal çalışma süresi 36 saat olarak belirlenmiştir. Ancak söz konusu düzenlemede daha sonra 6645 s. Kanun ile **değişikliğe gidilerek haftalık normal çalışma süresinin en fazla 37,5 saat olacağı belirtilmiştir.** 37,5 saatin üstündeki çalışmaların da ancak; “zorunlu nedenlerle çalışma” ve “olağanüstü hallerde fazla çalışma” hallerinde söz konusu olacağı belirtilmiştir. **Ayrıca bu hallerde verilecek fazla mesai ücreti de % 100 zamlı olarak ödenecektir. Böylece yeraltında maden işlerinde çalışan işçilere önemli bir ayrıcalık verilmiştir. Şöyle ki; genel kural olarak haftalık 45 saate kadar olan çalışmalar normal çalışma süresi sayılmakta, aşan kısım fazla mesai olarak değerlendirilmekte ve fazla mesai ücreti % 50 zamlı olarak ödenmektedir.** Hâlbuki maden işlerinde çalışan işçilere fazla mesai ücreti % 100 zamlı olarak ödenecektir. Yani iki kat zamlı olarak ödenecektir.

4857 s. K.'nin 53. maddesine eklenen cümle ile **yer altı işlerinde çalışan işçilere verilecek yıllık izin sürelerinin, normal izin sürelerine dörder gün arttırılarak uygulanacağı belirtilmiştir. Buna göre işçinin kıdemine göre en az 14, 20 ve 26 gün olarak verilen yıllık izin süreleri, yer altı işlerinde çalışan işçilere dörder gün eklenerek yani en az 18, 24 ve 30 şeklinde verilecektir.**

4857 s. K. 'un 63. maddesine eklenen cümleyle maden işlerinde çalışan işçilerinin haftalık çalışma süresinin en fazla 36 saat olduğu tekrar vurgulanmış ve bunun da günde 6 saatten fazla olamayacağı belirtilmiştir. Ancak daha sonra 2015 yılında yapılan değişiklik ile yer altı maden işlerinde çalışan işçilerin çalışma süresi; **günde en çok yedi buçuk, haftada en çok otuz yedi buçuk saat olarak belirlenmiştir.**

Torba Yasa ile 3213 sayılı Maden Kanuna eklenen ek madde 9'a göre, linyit ve taş kömürü çıkarılan iş yerlerinde çalışan **madencilere verilecek ücret, asgari ücretin 2 katından az olamayacaktır.**

Sosyal Güvenlik Hukuku açısından ne gibi haklar verildi?

5510 sayılı Kanunun 40. maddesine eklenen cümleyle fiili hizmet süresi zammı konusunda da maden işçilerine bir ayrıcalık tanınmıştır (elementer cıva bulunduğu saptanan cıva maden ocakları hariç). Fiili hizmet süresi zammı, işçinin çalıştığı iş kolunun 5510 sayılı Kanun'un 40. maddesinde sayılan işlerden olması halinde, yıllık 360 günlük normal sigortalılık süresine ek olarak verilen ve 60-180 gün arasında gün kazanılmasını sağlayan bir kavramdır. Çalışmanın fiili hizmet süresi zammı kapsamında değerlendirilebilmesi için, kural olarak 40. maddedeki tablonun (13) ve (14) numaralı sıralarında belirtilen sigortalılar hariç sigortalının kapsamındaki işyerleri ile birlikte belirtilen işlerde fiilen çalışması ve söz konusu işlerin risklerine maruz kalması şarttır. Burada maddeye yapılan eklemeye yer altı maden

işlerinde çalışan işçilere fiili hizmet süresi zammından yararlandırılacakları dönem içinde kalan; yıllık ücretli izin, sıhhi izin, hafta tatili, ulusal bayram ve genel tatil günleri ile eğitim, kurs, iş öncesi ve sonrası hazırlık sürelerinde fiilen çalışma ve söz konusu işlerin risklerine maruz kalma şartı aranmaz.

Maden işçileri yılda 360 gün çalışması halinde buna ek olarak 180 gün daha hizmet süresine eklenir ki bu durumda emeklilikte önemli bir avantajdır.

Madencilerin erken emeklilikleriyle ilgili de torba Yasa`da bir düzenleme var. **Buna göre 5510 sayılı Kanun`un 28 maddesinde yapılan değişiklikle, madenlerde sürekli veya aralıklı olarak en az 20 yıl çalışmış olanlar 50 yaşında emekli olabilecektir. Hatta yıpranma payı da düşüldüğünde söz konusu emeklilik yaşı madenciler için 45 dahi olabilecektir.**

5510 sayılı Kanuna eklenen geçici 59 maddeyle, 13.05.2014 tarihinde Soma`da meydana gelen maden kazası sonucunda ölen sigortalının, SGK`ya olan her türlü borçları silinecektir(md. 63). Ancak burada şu hususu vurgulamak gerekir ki buradaki borçların silinmesi durumu her maden işçisi için söz konusu olmayacaktır. Maddede açıkça belirtildiği üzere 13.05.2014 tarihinde gerçekleşen kazanın mağduru olmak ve bu kazada işçinin vefatı şartları aranmaktadır. Bu durumda 13.05.2014 tarihindeki kazadan sağ olarak kurtulan işçiler bu düzenlemeden yararlanamayacaklardır. Bu durum tarafımıza göre adil bir düzenleme olmamıştır. Söz konusu kazaya uğrayan işçinin vefat edip etmediğine bakılmadan, SGK borçlarının silinmesinden yararlandırılması kanaatimizce daha hakkaniyetli olurdu.

5510 sayılı Kanun`nun yine geçici 59. maddesiyle 13.05.2014 tarihinde Soma`daki maden kazasında vefat eden sigortalıların hak sahiplerine, ölüm aylığı bağlanması için gereken her türlü borçlanma süresi hariç 5 yıl sigortalılık ve 900 gün uzun vadeli sigorta kolları primi(malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi) bildirilmiş olma şartının aranmaksızın ölüm aylığı(dul-yetim aylığı) bağlanacağı açıkça belirtilmiştir(md. 63). Aksi takdirde söz konusu şartları yerine getirmeyen pek çok maden işçisinin hak sahibi konumundaki eşi, çocukları, anne ve babasına ölüm aylığı bağlanma durumu söz konusu olmayacaktır.

Böylelikle 900 günden fazla hizmeti olanların hak sahiplerine hem iş kazası sigortasından ölüm geliri ve hem de ölüm sigortasından ölüm aylığı almalarına karşılık, 900 günden az hizmeti olanların hak sahiplerine sadece ölüm geliri değil, ölüm aylığı almaları da sağlanmıştır.

Ölen sigortalının hak sahibi konumundaki anne ve babasına gelir ve aylık bağlanması için 5510 sayılı Kanun`un 34. Maddesinin birinci fıkrasının (d) bendinde belirtilen her türlü kazanç ve irattan elde etmiş olduğu gelirinin asgari ücretin net tutarından daha az olması ve diğer çocuklarından hak kazanılan gelir ve aylıklar hariç olmak üzere gelir ve/veya aylık bağlanması şartları aranmayacaktır.

5510 sayılı Kanun`un geçici 59. maddesinde 13.05.2014 tarihinde Soma`da meydana gelen kazada vefat eden sigortalının eş ve çocuklarından birisi, eşi ve çocuğu yoksa kardeşlerinden birisi olmak üzere toplam bir kişinin kamuda istihdamına yönelik olarak 3713 sayılı “Terörle Mücadele Kanunu”nun ek 1. maddesine atıf yapılmıştır.

Burada maden işlerinde çalışan ve hak sahiplerine pek çok önemli hak kazandırılmıştır. Ancak şunu önemle belirtmek gerekir ki söz konusu haklardan daha önemli olan yaşam hakkının korunabilmesi için çalışanlara yönelik olarak getirilen iş sağlığı ve güvenliği tedbirleri üzerinde önemle durulmalıdır. İnsan hayatının en kutsal değerlerden biri olduğu unutulmamalıdır.